

УДК 37.014.5

Мірошниченко О. А., Царюк С. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: НОВІ ПРОЕКТИ ТА СТАРІ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано правове регулювання системи державного управління післядипломної освіти в Україні. Авторами досліджено питання функціонування післядипломної педагогічної освіти в Україні та деяких зарубіжних країнах. Запропоновано шляхи удосконалення чинного законодавства, обґрунтовано необхідність прийняття спеціального Закону України "Про післядипломну освіту".

Ключові слова: післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, педагогічні працівники, заклади післядипломної освіти, система післядипломної освіти.

Долаючи гостру кризу, що охопила всі сфери суспільного життя, Україна шукає свій шлях у майбутнє, орієнтуючись на цінності європейської цивілізації. Освіта завжди була і є визначальним чинником політичної, соціально-економічної та наукової життєдіяльності суспільства.

У нормативному забезпеченні післядипломної освіти особливу роль відіграють стратегічні нормативи як головний інструмент державного управління, функціонування якого ґрунтується на всьому обсязі нормативної бази, починаючи від основного законодавчого документа держави – Конституції України. У вітчизняній системі вищої освіти тривають трансформаційні процеси, що пов'язані з постійною адаптацією до змін зовнішнього середовища.

Необхідною умовою ефективності зазначених перетворень є створення та прийняття відповідних нормативно-правових актів, які ефективно врегульовували б діяльність закладів післядипломної освіти в Україні.

Аналіз досліджуваної проблематики дає змогу твердити, що найменш дослідженими є підходи щодо розв'язання проблеми, пов'язаної з розвитком та правовим регулюванням післядипломної освіти на державному рівні. Питання модернізації системи державного управління післядипломною освітою в Україні досліджували такі вчені, як А. Зубко, В. Кремень, С. Крисюк, Т. Лукіна, В. Маслов, М. Романенко, В. Швидун. Не применшуючи значення досліджень цих науковців, вважаємо за доцільне в поданій статті продовжити вивчення питань модернізації системи державного управління післядипломною освітою в Україні та його правового регулювання.

Метою цієї статті є аналіз та пропозиції щодо модернізації системи післядипломної освіти в Україні, удосконалення чинного законодавства з питань правового регулювання функціонування системи післядипломної освіти в Україні.

У країнах Європи серед учених, що досліджують питання розвитку післядипломної освіти, не існує єдиного підходу щодо визначення мети, завдань та суті підвищення кваліфікації педагогічних працівників, і як наслідок – поняття "післядипломна педагогічна освіта" різні автори вживають у різних контекстах [4, с. 31]. Наприклад, С. Синенко у своєму дослідженні "Розвиток післядипломної педагогічної освіти у країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина)" зазначає, що на території Європи частина вчених визначає післядипломну педагогічну освіту як "...багатоманітне і багатоаспектне явище, спрямоване на виконання широкого ряду пізнавальних завдань: модернізацію вмінь і знань учителів (без зміни їх професійної ролі); підготовку педагогів до нових ролей і посад; підвищення кваліфікації і статусу педагогів; зовнішнє і внутрішнє шкільне обслуговування педагогічних потреб учителів; обслуговування безпосередньо практичних і широких освітніх потреб учителів; програму професійного зростання впродовж службової кар'єри вчителів" [3, с.41].

Дефініції післядипломної педагогічної освіти серед українських вчених існує також декілька. Наприклад, Г. Протасова, визначає післядипломну педагогічну освіту як "систему навчання та розвитку фахівців із вищою освітою..., що відбувається у спеціалізованих навчальних закладах самоосвіти та керується державними стандартами до фаху певних рівнів кваліфікації відповідно до вимог суспільно-економічного та науково-технічного прогресу" [2, с. 23]. Швидун В. М., звертає увагу на наявність у європейському освітньому просторі двох тенденцій розвитку післядипломної педагогічної освіти: загальноєвропейської та національної, що призводить до наявності різних типологій цієї галузі освіти [4, с. 31]. Проте останнім часом європейські вчені більше акцентують увагу на типології післядипломної педагогічної, сформульованої у фінальному дослідженні тематичного проекту Організації міжнародного співробітництва і розвитку: "удосконалення професійних умінь усього шкільного персоналу або його групи (програми післядипломної педагогічної освіти і підготовки вчителів, що спрямовані на розвиток

навчального закладу); удосконалення індивідуальних професійних умінь учителів (програми розвитку молодих вчителів); розширення індивідуального досвіду вчителів з метою їх кар'єрного зростання (педагогічний менеджмент); розвиток індивідуальних професійних знань та умінь учитель (магістратура); розширення особистої або загальної освіти вчителя (магістерський курс, не пов'язаний з педагогічною діяльністю)" [5, с. 27].

В Україні післядипломна педагогічна освіта розглядається як один із пріоритетних освітніх напрямів. Ця галузь освіти, порівняно з базовою професійною, має певні переваги.

Слід зазначити, що на сьогодні відсутній Закон України "Про післядипломну освіту". У Міністерстві освіти і науки завершено роботу над проектом Положення про післядипломну освіту у сфері вищої освіти України.

Проект документа укладено з урахуванням нових засад функціонування системи вищої освіти, визначених Законом України "Про вищу освіту". При цьому слід зазначити, що, якщо в 2014 році був винесений на обговорення громадськості проект Закону "Про післядипломну освіту", то сьогодні йдеться лише про Положення.

Положенням про післядипломну освіту у сфері вищої освіти визначено, що післядипломною освітою є спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або здобування іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб фахівців у особистому та професійному зростанні, підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до суспільних потреб, а також забезпечення потреб держави в кваліфікованих кадрах, здатних компетентно і відповідально виконувати фахові функції, упроваджувати у виробництво нові технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства.

Документом передбачено, що післядипломна освіта має створювати умови для безперервності освіти і включатиме: спеціалізацію, підвищення кваліфікації, стажування або здобуття іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Післядипломну освіту здійснюватимуть заклади післядипломної освіти або відповідні структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять будуть установлюватися закладами післядипломної освіти залежно від складності, мети та змісту навчальної програми відповідно до потреб замовника на підставі укладеного з ним договору. Завершеність післядипломної освіти фахівців на окремому етапі засвідчуватиме підсумковий контроль знань і відповідний документ про післядипломну освіту.

Детальний аналіз проекту цього положення та проекту Закону "Про післядипломну освіту" дає змогу відзначити його позитивні та негативні сторони в правовому регулюванні функціонування післядипломної освіти та визначити відмінні та спільні риси в правовому регулюванні. По-1), у разі прийняття Верховною радою України, закон матиме вищу юридичну силу, ніж Положення. По-2), ці проекти відрізняються між собою назвою: законопроект має назву: "Про післядипломну освіту", Положення – "Про післядипломну освіту у сфері вищої освіти України". По-3), у Положенні зменшено кількість нормативно-правових актів, які регулюватимуть питання діяльності післядипломної освіти в Україні. Із цього переліку виключено такі важливі закони як закони "Про інтелектуальну власність", "Про інноваційну діяльність". По-4), проектом закону визначено чіткий перелік суб'єктів, які входять до мережі закладів післядипломної освіти. Цей перелік значно ширший, ніж той, що визначено в положенні. Так, п. 17 проекту Положення визначено, що закладами післядипломної освіти можуть бути: академії, інститути післядипломної освіти; структурні підрозділи вищих навчальних закладів; структурні підрозділи наукових установ; центри післядипломної освіти; підрозділи післядипломної освіти в організаціях та на підприємствах; інші юридичні особи, що провадять освітню діяльність, пов'язану із наданням послуг з післядипломної освіти. Слід зазначити, що розширений перелік суб'єктів, які входять до мережі післядипломної освіти може містити як позитивні, так і негативні моменти. Оскільки, конкуренція на ринку праці може підвищити якість послуг, але при цьому може бути знижена налагоджена система післядипломної освіти, яку здійснюють обласні інститути післядипломної освіти тривалий період часу та мають відповідну базу для цього та значний досвід роботи в цій сфері. По-5), згідно з проектом Положення та законопроектом основними джерелами фінансового забезпечення післядипломної освіти є: кошти державного та місцевих бюджетів; кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі спонсорські, благодійні внески і пожертвування; кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг; гранти, а також додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством. При цьому, фінансування приватних закладів післядипломної освіти здійснюється їх засновником (засновниками) та з інших джерел, не заборонених законодавством.

На завершення, слід зазначити, що функціонування післядипломної освіти в Україні на сучасному етапі потребує негайного законодавчого врегулювання. Названий проект Положення про післядипломну освіту у сфері вищої освіти не врегулює всі питання функціонування післядипломної освіти в Україні. Аналіз проекту Закону "Про освіту" станом на 01.08 2015 року показав, що в ньому не врегульовано питання функціонування післядипломної освіти, хоча нормами цього законопроекту в ст. 2.2 до

структури освіти включено і післядипломну освіту. Тому питання прийняття спеціального закону "Про післядипломну освіту" досить актуальне на сучасному етапі. У зв'язку з цим, пропонуємо до структури спеціального закону включити всього 9 розділів, кожен із яких детально визначатиме правове регулювання конкретного інституту. А саме такі розділи: 1 "Загальні положення", 2 "Система післядипломної освіти", 3 "Управління у сфері післядипломної освіти", 4 "Організація та суб'єкти освітнього процесу закладів післядипломної освіти", 5 "Наукова та науково-методична діяльність закладів", 6 "Особливості післядипломної освіти фахівців специфічного спрямування", 7 "Фінансово-економічні відносини у сфері післядипломної освіти", 8 "Міжнародне співробітництво", 9 "Прикінцеві положення".

Таким чином, прийняття спеціального закону про післядипломну освіту виведе цю галузь освіти на новий, більш якісний рівень та дозволить вирішити ті проблеми галузі, які сьогодні не дають змоги розвиватися такому необхідному та перспективному напрямку в освіті як післядипломна освіта.

Використані джерела

1. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
2. Протасова Н. Г. післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Г. Протасова. – К.: Шкільний світ, 1998. – 176 с.
3. Синенко С. І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): дис...к.пед.н.: спец. 13.00.04 / С. І. Синенко. – К., 2002. – 269 с.
4. Швидун В. М. Аналіз особливостей державного управління розвитком післядипломної педагогічної освіти країн Європи / В.М. Швидун // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – №2(16). – С. 31-40
5. Inservice Training and Educational development : An International Survey / Hopkins D. (ed.). – London, Sydney, Dover, New Hampshire : Croom Helm, 1986. – 334 p.

Miroshmychenko O., Tsaryuk S.

LEGAL REGULATION OF THE STATE MANAGEMENT SYSTEM OF THE POSTGRADUATE EDUCATION IN UKRAINE: NEW PROJECTS AND OLD PROBLEMS

In the article "Legal regulation of the state management system of the postgraduate education in Ukraine: new projects and old problems" the author analyses the legal regulation of the state management system of the postgraduate education in Ukraine. The author considers thoroughly the postgraduate teachers' training education functioning in Ukraine and some foreign countries. The author defines the peculiarities of such trend in education as postgraduate teachers' training education. The author pays attention to the fact that Ukraine is looking for its way to future orienting at the valuables of the European civilization and overcoming the acute crisis in all spheres of social life. That's why, providing rules of the postgraduate education, special role is given to strategic rules as the main instrument of the state management, functioning of which is based on the normative basis on the whole starting with the Constitution of Ukraine as the fundamental legal document of the state and finishing with the special legislation that must properly regulate these social relations in education. The author marks that postgraduate education in Ukraine is considered one of the priorities in education.

The author notices that there is no law "Postgraduate education" in Ukraine and this is an important drawback. The author points out that the work at the protect of the regulations of the postgraduate education in the sphere of higher education in Ukraine has been done in the Ministry of education and science but this doesn't solve the problem of regulation of the postgraduate teachers' training institutions and state management of these institutions. It should be mentioned that the detailed analysis of the project of the abovementioned regulations and the elaborated protect of the law "Postgraduate education" has shown positive and negative sides in the legal regulation of postgraduate education functioning in Ukraine.

The author proves that at present postgraduate education functioning in Ukraine needs immediate legal regulation. The elaborated project of the regulations of postgraduate education doesn't solve all the problems of postgraduate education functioning in Ukraine. That's why adoption of the special law "Postgraduate education" is urgent at present and requires to be solved immediately.

To solve these problems certain propositions as to the regulation of the postgraduate teacher's training institutes activity have been given. The special law consisting of 9 parts has been worked out and adopted.

Key words: *Postgraduate Education, training, teaching staff, institutions of postgraduate education, postgraduate education system.*

Стаття надійшла до редакції 05.10.2015